

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 4

เนื้อหา

ความหมายของบทบาทหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์

บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์

บทบาทในการพัฒนาทางการเมือง

บทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ

บทบาทในการพัฒนาสังคม

บทบาทในการพัฒนาการศึกษา

หน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์

หน้าที่ในการให้ข่าวสาร ความรู้ และความบันเทิง

หน้าที่ในการสืบสวนและจูงใจ

หน้าที่ในการเป็นองค์การควบคุมทางสังคม

หน้าที่ในการแสวงหากำไรทางธุรกิจ

ข้อจำกัดของบทบาทและหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์

ข้อจำกัดด้านกฎหมาย

ข้อจำกัดด้านนโยบายของสื่อสิ่งพิมพ์

ข้อจำกัดด้านระบบการผลิตและการเผยแพร่

ข้อจำกัดด้านผู้อ่าน

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อศึกษาบทที่ 4 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายถึงบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านต่าง ๆ ได้ถูกต้อง
2. อธิบายลักษณะหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านต่าง ๆ ได้ถูกต้อง
3. ระบุข้อจำกัดของบทบาทและหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ได้
4. ยกตัวอย่างบทบาทและหน้าที่ ตลอดจนข้อจำกัดของบทบาทและหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ได้ถูกต้อง

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนบทที่ 4
 2. บรรยายประกอบแผ่นใส และสรุปเนื้อหาในแต่ละหัวข้อ
 3. แบ่งกลุ่มนักศึกษาให้ทำกิจกรรมตามใบงานดังต่อไปนี้
 - ยกตัวอย่างบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านต่าง ๆ
 - ยกตัวอย่างหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านต่าง ๆ
 4. อภิปรายบทบาทหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ และข้อจำกัดบทบาทหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์
- จากกรณีศึกษาที่ให้มา
5. นำเสนอหน้าชั้นเรียน
 6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอน
2. แผ่นใส
3. ใบงาน
4. กรณีศึกษาจากหนังสือพิมพ์และนิตยสาร
5. แบบฝึกหัด

การวัดและประเมินผล

1. จากพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
2. จากการทำใบงานและการนำเสนอหน้าชั้นเรียน
3. จากการทำแบบฝึกหัดท้ายบท

บทที่ 4

บทบาทและหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์

สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่มีความเก่าแก่ที่สุด แม้ว่าในปัจจุบันสื่อสิ่งพิมพ์จะถูกกลดบทบาทหน้าที่ลงไปบ้าง เนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีซึ่งทำให้เกิดสื่อมวลชนประเภทอื่นตามมา ไม่ว่าจะเป็นสื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ หรือสื่ออินเทอร์เน็ตที่เป็นสื่อใหม่ (new media) ของสังคม หากว่าทุกวันนี้มนุษย์ในสังคมก็ยังคงมีการนำสื่อสิ่งพิมพ์เข้ามาใช้สำหรับการดำรงชีวิตประจำวันและการดำรงอยู่รอดของสังคมด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ แสดงให้เห็นว่ากระแสของสังคมเปลี่ยนแปลงไปเช่นใดสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีอยู่ยังคงแสดงบทบาทหน้าที่นานาประการที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตมนุษย์ ดังนั้นในบทนี้จะได้ทราบถึงความหมาย และบทบาทหน้าที่ของสื่อพิมพ์ในด้านต่าง ๆ ทั้งข้อจำกัดบางประการ เช่น กฎหมาย นโยบายของสื่อสิ่งพิมพ์ และปัจจัยทางสังคมที่อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้บทบาทและหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์นั้น ๆ ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

ความหมายของบทบาทหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์

การศึกษาถึงความหมายของบทบาท หน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ นั้น สามารถแยกออกได้เป็น 3 คำ คือ บทบาท หน้าที่ และสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งในบทที่ 1 ได้มีการกล่าวถึงความหมายของคำว่า “สื่อสิ่งพิมพ์” ไปแล้ว ในที่นี้จะมาศึกษาถึงความหมายของคำว่า “บทบาท” (role) และ “หน้าที่” (duty) ตามลำดับ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.2546 (2546, หน้า 602) กล่าวว่า “บทบาท หมายถึง การหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนหรือแบ่งงานกันทำตามที่ได้ตกลงกันหรือได้รับมอบหมาย มักจะไม่มีกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็นที่รู้จักกันโดยธรรมชาติ หรือจะรู้จักกันโดยจารีตประเพณี หรือรู้จักกันโดยจริยธรรม หรือรู้จักกันโดยที่เขียนหรือตกลงกันได้” เช่น บทบาทผู้นำจะต้องเป็นคนที่ยืนหยัดและพูดจาเสียงดัง บทบาทของพ่อแม่จะต้องสั่งสอนอบรมลูกให้เป็นคนดีมีอนาคต บทบาทของหนังสือพิมพ์จะต้องเสนอข่าวโดยไม่มีเจตนาร้ายต่อผู้อื่น เป็นต้น

ส่วนคำว่า “หน้าที่” หมายถึง ภาระที่ต้องทำ บริการที่ต้องให้ กิจที่ต้องปฏิบัติภายใต้คำสั่งหรือขนบธรรมเนียมซึ่งเป็นไปตามยศ ตำแหน่ง อาชีพ หรือวิชาชีพ”

เมื่อนำสองคำข้างต้นมารวมกันกลายเป็น “บทบาทหน้าที่ (function) หมายถึง สิ่งที่เราจะทำโดยธรรมชาติ จารีตประเพณี จริยธรรม และสิ่งที่จะต้องทำตามภาระที่กำหนดไว้ตามยศตำแหน่ง อาชีพ หรือวิชาชีพ” คำว่า “บทบาทหน้าที่” บางที่ใช้คำว่า “ภารกิจ” หรือ “พันธกิจ” ซึ่งหมายถึงงานที่จะต้องทำหรืองานที่ผูกพัน แต่ความเป็นจริงแล้วไม่ว่าจะเป็นคำว่า บทบาทหน้าที่ ภารกิจ หรือพันธกิจ ก็ยังคงมีความหมายคลาดเคลื่อนไปจากคำว่า “function” ที่มีความหมายถึง สิ่งที่จะต้องทำเท่านั้น แต่คำว่า “function” นั้นรวมถึงสิ่งที่กำลังทำ กำลังบังเกิดผล และได้บังเกิดผลไปแล้วด้วย เช่น “บทบาทหน้าที่ของสถาปัตยกรรม หรือบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน ย่อมหมายถึง การที่สถาปัตยกรรมหรือสื่อมวลชนได้กระทำ กำลังกระทำ และจะกระทำให้บังเกิดผล รวมอยู่ด้วยทุกความหมาย (สมควร กวียะ, 2533, หน้า 167)

ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ เป็นการกระทำของสื่อสิ่งพิมพ์ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตและสังคม ทำให้ชีวิตและสังคมดำรงอยู่และดำเนินไปได้ บทบาทมักเป็นไปโดยธรรมชาติ โดยประเพณีหรือโดยจริยธรรมของวิชาชีพ แต่หน้าที่มักเกิดขึ้นโดยกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ที่มาจากภายนอกวงการวิชาชีพ

บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ทัศนะถึงบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ไว้ดังนี้

สุรัตน์ นุมนนท์ (2539, หน้า 60) กล่าวว่า “สื่อสิ่งพิมพ์มีส่วนช่วยในการดำรงชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากยุคปราศจากสิ่งพิมพ์ สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพื่อนำไปประกอบอาชีพด้วยการเรียนรู้จากหนังสือ... อย่างไรก็ตาม แม้สื่อสิ่งพิมพ์จะสามารถสร้างคุณประโยชน์ให้แก่มนุษย์ได้หลายประการ แต่ก็สามารถชักนำไปในทางที่ผิดได้จนเป็นการทำลายสังคม... แต่โดยคุณประโยชน์ส่วนรวมแล้ว สื่อสิ่งพิมพ์ได้เข้ามามีส่วนช่วยเหลือให้การดำรงชีวิตของมนุษย์ดีขึ้น รวมทั้งได้ช่วยแนะนำแก้ไขปัญหาสังคมในด้านต่าง ๆ”

อนันต์ธนา อังกินันท์ (2539, หน้า 260) กล่าวว่า “สื่อสิ่งพิมพ์มีบทบาทอย่างสำคัญในสังคมทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ไม่ว่าจะศึกษาจากสื่อสิ่งพิมพ์ของประเทศใดหรือระบอบการปกครองใด ทั้งนี้เนื่องจากความมีลักษณะพิเศษของสื่อสิ่งพิมพ์และการมีอิทธิพลที่แตกต่างไปจากสื่อมวลชนประเภทอื่น...อาจสรุปบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีต่อสังคมได้ 3 ประการคือ บทบาทในการพัฒนาการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนาสังคม”

พีระ จิรโสภณ (2539, หน้า 179-180) กล่าวถึง ประเภทสื่อสิ่งพิมพ์โดยเปรียบเทียบกับสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทำให้ทราบถึงบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ได้ ดังแสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 การเปรียบเทียบบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์กับสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ข้อได้เปรียบเสียเปรียบ	สื่อสิ่งพิมพ์	สื่ออิเล็กทรอนิกส์
1. ประสาทรับรู้	- รับรู้ทางตาอย่างเดียว	- รับรู้ได้ทั้งทางตาและทางหู
2. ความสะดวกในเรื่องเวลาและสถานที่	- ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาสถานที่	- รับชมได้เฉพาะที่มีไฟฟ้าและดู/ชมได้เฉพาะเวลาที่ออกอากาศเท่านั้น แต่ปัจจุบันมีวิทยุทรานซิสเตอร์สามารถพกติดตัวสามารถฟังได้ทุกหนทุกแห่ง ทุกเวลา มีความสะดวกไม่แพ้สื่อสิ่งพิมพ์เท่าใดนัก
3. ปริมาณและความรวดเร็วของข่าวสาร	- บรรจुरายละเอียดเนื้อหาของข่าวสารได้มากกว่า แต่ต้องผ่านกระบวนการผลิตหลายขั้นตอน การรายงานเหตุการณ์จึงทำให้ช้ากว่า	- ข่าวสารถูกจำกัดด้วยเวลา มีความรวดเร็วทันเหตุการณ์
4. ความคงทนถาวร	- สามารถเก็บรักษาไว้ค้นคว้าอ้างอิงภายหลังได้	- ไม่สามารถเก็บไว้ได้ออกอากาศแล้วก็แล้วกัน เว้นแต่จะมีการบันทึกเสียง/ภาพไว้เท่านั้น
5. การเข้าถึงผู้รับ	- มีอุปสรรค 2 ประการ คือ การขนส่ง กับการอ่านหนังสือได้	- เข้าถึงผู้รับได้ทุกหนทุกแห่งไม่ว่าจะไกลใกล้ ในเวลาอันรวดเร็ว
6. ผลสัมฤทธิ์ในการโน้มน้าวใจ	- ผลการวิจัยได้พบว่าหนังสือพิมพ์มีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าสื่อประเภทที่ให้ข่าวสาร ข้อมูลทางเสียง หรือการพูดอย่างเดียว สำหรับข้อมูลข่าวสารง่าย ๆ ปรากฏว่าสื่อสิ่งพิมพ์มีผลในการสร้างความจดจำได้ดีกว่า	- สื่อวิทยุและโทรทัศน์สร้างความรู้สึกร่วมกันระหว่างการสื่อสารระหว่างบุคคลสูงกว่า คือ ผู้รับรู้สึกเหมือนกับว่าได้พูดคุยหรือได้พบเห็นกันจริง ๆ กับผู้ส่งสารเพราะฉะนั้นอิทธิพลส่วนบุคคลของผู้ส่งสารจึงมีต่อผู้รับง่ายกว่า

ทีมา (พีระ จิโรโสภณ, 2539, หน้า 179-180)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าการสื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์มีข้อได้เปรียบหลายประการ คือมีความคงทน ให้รายละเอียดของข่าวสารและเรื่องราวต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ตลอดจนมีความสามารถโน้มน้าวชักจูงให้ผู้อ่านคล้อยตามได้มากกว่า และยังเป็นเวทีแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านได้อีกด้วย

วิชัย พยัคฆโส (2542, หน้า 1) กล่าวว่า “สื่อสิ่งพิมพ์มีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศเพราะสื่อสิ่งพิมพ์ได้เสริมสร้างบทบาทด้านการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองควบคู่กันไป บางครั้งมีผู้กล่าวว่าความเจริญของประเทศใดอาจวัดได้จากปริมาณการบริโภคกระดาษของชนชาตินั้นเป็นองค์ประกอบหนึ่ง สำหรับประเทศไทยบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ได้มีบทบาทสูงยิ่งในการพัฒนาประเทศมาจนถึงปัจจุบันและในอนาคตต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด”

จะเห็นได้ว่าจากทัศนะของนักวิชาการหลายท่านข้างต้นที่กล่าวถึงบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ ผู้เขียนพอจะสรุปบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีต่อสังคมมนุษย์ได้ 4 ประการ ได้แก่ บทบาทในการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา

บทบาทในการพัฒนาทางการเมือง

ในฐานะที่สื่อสิ่งพิมพ์อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล ไม่ว่าจะประเทศนั้นจะมีระบอบการปกครองใดก็ตาม บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในการพัฒนาทางการเมืองจึงเป็นไปในลักษณะที่รัฐนำสื่อสิ่งพิมพ์เข้ามาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง โดยการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในการดำเนินงานของรัฐบาล หมายถึง การที่รัฐหรือผู้ปกครองได้มีการใช้สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อชี้แจงนโยบายและการดำเนินงานของรัฐ เพื่อเผยแพร่กิจกรรมของรัฐ วางแผนเพื่อพัฒนาชาติสร้างความรู้สึกร่วมกันเรื่องความเป็นชาติในหมู่ประชาชน ตลอดจนใช้สื่อสิ่งพิมพ์ตอบโต้กับฝ่ายที่ขัดขวางการดำเนินงานของรัฐไปสู่เป้าหมายที่ได้วางไว้ รวมทั้งการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในการเร่งรัดให้ประชาชนดำเนินการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามแนวทางที่รัฐกำหนด

“รัฐจะใช้สื่อสิ่งพิมพ์ไปในแนวทางใด ขึ้นอยู่กับรูปแบบการปกครองหรืออุดมการณ์ทางการเมืองของแต่ละประเทศ” (สุรัตน์ นุ่มนนท์, 2539 หน้า 43)

อุดมการณ์ทางการเมืองนั้น หมายถึง การรวมชุมชนเข้าไว้ด้วยกันให้ทุกคนมีส่วนร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยผู้นำของประเทศหรือกลุ่มผู้ปกครองพยายามชักจูงให้ประชาชนสนับสนุนและยอมรับการเปลี่ยนแปลงในสังคม ดังนั้นความแตกต่างด้านอุดมการณ์ทางการเมืองในแต่ละประเทศ ทำให้รัฐบาลแต่ละประเทศใช้สื่อสิ่งพิมพ์แตกต่างกันออกไป

ประเทศไทยนี้รัฐให้อิสระเสรีภาพในการเผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์แต่ก็อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายที่เกี่ยวกับการพิมพ์คือพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ซึ่งสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติในฐานะองค์กรวิชาชีพหนังสือพิมพ์เสนอให้รัฐดำเนินการยกเลิกทั้งนี้รัฐเคยมีการออกหนังสือพิมพ์เองแต่ยกเลิกไปในที่สุดดังนั้นการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในปัจจุบันของรัฐบาลไทยจึงเป็นเพื่อการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์นโยบายและกิจกรรมของรัฐเป็นหลัก กล่าวได้ว่าสื่อสิ่งพิมพ์ที่รัฐดำเนินการส่วนใหญ่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจเท่านั้นทำให้บทบาทสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีต่อการเมืองมีดังนี้

1. บทบาทในการให้ความรู้ทางการเมือง (political education) เพื่อให้สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศ การให้ความรู้ทางการเมืองหมายถึงการเสนอข่าว สารคดี และบทความทางการเมือง ระบอบการปกครอง เพื่อให้ผู้ไม่มีโอกาสศึกษาหาความรู้ในสถาบันการศึกษาได้ศึกษาหาความรู้เป็นรูปการศึกษานอกระบบหรือนอกโรงเรียน นักหนังสือพิมพ์บางท่านกล่าวว่าหนังสือพิมพ์ “มหาวิทยาลัยของประชาชนทั่วไป” (ประชัน วัลลิโก, 2537, หน้า 11)

2. บทบาทในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาล (watch dog of the government) สำหรับประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยเช่น ประเทศไทย นั้น บทบาทด้านนี้ของสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์นับว่ามีบทบาทสำคัญที่สุดในฐานะที่เป็นปัจจัยในการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนพึงรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองและพฤติกรรมของรัฐบาลในอันที่จะวินิจฉัยการดำเนินงานของรัฐบาลอย่างมีเหตุผล เพื่อสร้างประชาคมดี ซึ่งรัฐบาลต้องรับฟังและนำมากำหนดเป็นนโยบายในการบริหารประเทศ ทั้งนี้เพราะรัฐบาลเป็นตัวแทนของประชาชนที่ได้รับเลือกเข้าไปเพื่อบริหารประเทศ บทบาทด้านนี้ก็คือการตรวจสอบการปฏิบัติและพฤติกรรมของรัฐบาล เพื่อทำหน้าที่พิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งการตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาลสามารถกระทำได้ดังนี้

2.1 ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการในระดับบุคคล ทั้งของนักการเมืองและข้าราชการประจำเพื่อรายงานให้ประชาชนทราบว่าบุคคลเหล่านี้ปฏิบัติหน้าที่ของตนหรือไม่และได้ผลเพียงใดทั้งนี้โดยการสัมภาษณ์วิจารณ์ ตั้งข้อสงสัยและแสดงความคิดเห็นการที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติหน้าที่ย่อมมีผลต่ออนาคตการเมืองและทางการทำงานของบุคคลเหล่านี้ ดังนั้น หนังสือพิมพ์จึงสามารถควบคุมการปฏิบัติงานของนักการเมืองหรือข้าราชการให้เป็นไปตามหน้าที่หรืออย่างน้อยก็ทำให้บุคคลเหล่านี้ระมัดระวังตัวในการปฏิบัติงานมากขึ้น

2.2 การแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของรัฐบาลโดยส่วนรวม ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่คล้ายกับสถาบันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระดับหนึ่งเพราะเหตุว่าหนังสือพิมพ์ก็เปรียบเสมือนตัวแทนของประชาชนเช่นกัน

3. บทบาทในการเป็นสื่อกลางการติดต่อสื่อสาร (channel of communications) ซึ่งสามารถแบ่งได้ 3 ประการดังนี้

3.1 บทบาทในการเป็นสื่อกลางการติดต่อจากรัฐบาลสู่ประชาชน สื่อสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์จำเป็นต้องรายงานการดำเนินงานของรัฐบาล เพื่อให้ประชาชนได้ทราบสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เป็นผลดีในการสร้างความเข้าใจทั่วไป แล้วยังเป็นการ

ป้องกันการดำเนินงานอันมิชอบของรัฐบาล เป็นการกระตุ้นให้ข้าราชการมีความรับผิดชอบต่อสาธารณชนด้วย เพราะตระหนักว่าจะอยู่ในสายตาของหนังสือพิมพ์ ซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของประชาชนโดยตลอด การเสนอความเคลื่อนไหวของรัฐบาลสู่ประชาชนทำโดยการเสนอข่าวทางการเมืองที่ประชาชนควรจะได้รู้ สอบถามและสัมภาษณ์บุคคลในคณะรัฐบาลในเรื่องบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประชาชน และให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในยามจำเป็นเพื่อความมั่นคงของประเทศชาติ

3.2 บทบาทในการเป็นสื่อกลางการติดต่อจากประชาชนสู่รัฐบาล นอกจากเสนอข่าวของรัฐบาลแล้วสื่อสิ่งพิมพ์ต้องเสนอข่าวความต้องการและความเดือนร้อนของประชาชนเสนอแนะในสิ่งที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อประชาชนไปสู่รัฐบาล อาจตีพิมพ์จดหมายหรือบทความที่ประชาชนส่งมาเป็นการแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ การดำเนินงานของรัฐบาลมาลงในสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อให้รัฐบาลได้รับทราบความคิดเห็นของประชาชน เพราะการที่จะพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าฝ่ายการปกครองหรือรัฐบาลจำเป็นต้องรู้ถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน หนังสือพิมพ์ของไทยเป็นสื่อมวลชนชนิดเดียวที่ดำเนินงานโดยเอกชนจึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับประชาชนได้เป็นอย่างดี

3.3 บทบาทในการเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเอกชนและกลุ่มชนต่าง ๆ รวมทั้งเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในสังคมใหม่ การติดต่อสื่อสารระหว่างประชาชนกลุ่มต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาประเทศไปสู่ความก้าวหน้าได้ หนังสือพิมพ์สามารถเข้าไปบทบาทในการเป็นสื่อกลางให้ชาติอื่น ๆ ได้ทราบทัศนะ หรือความเข้าใจอันถูกต้องและยังช่วยเสริมภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ประเทศชาติ

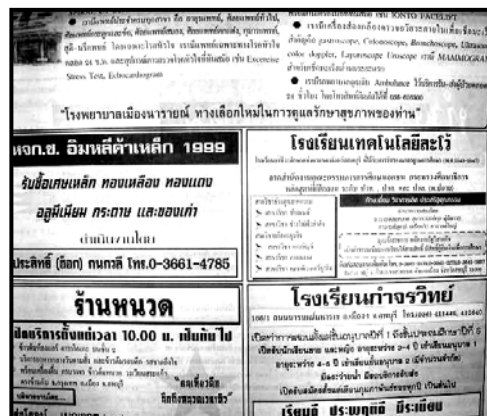
สื่อสิ่งพิมพ์โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นนับได้ว่าเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองตลอดมา และในทางตรงข้ามการเมืองก็เป็นตัวกำหนดรูปแบบ บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์เช่นกัน ดังภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่มีต่อการเมืองที่มา (พีรพล ปานเกลียว, 2546, หน้า 8)

บทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ

ถ้าจะพูดถึงบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าการรวมตัวของมนุษย์เป็นชุมชน หรือสังคม มนุษย์จะได้รับข่าวสารทางด้านเศรษฐกิจอยู่ตลอดเวลา ดังจะเห็นได้จากสภาพเศรษฐกิจของโลกที่เกิดขึ้นไม่ว่าที่ไหน ก็จะเป็นข่าวสารในสื่อสิ่งพิมพ์ ทั้งหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ได้ให้เรื่องราวเกี่ยวกับสถานการณ์ของประชากรทั่วโลก ทำให้รู้ถึงสภาพเศรษฐกิจของแต่ละประเทศเป็นอย่างดี อันจะเป็นผลดีในการวางแผนดำเนินการทางธุรกิจให้ดียิ่งขึ้น เมื่อสำรวจหนังสือพิมพ์ในเมืองไทยจะพบว่าหนังสือพิมพ์ทุกฉบับจะต้องมีข่าวเศรษฐกิจในการเสนอข่าวเกี่ยวกับเศรษฐกิจจะทำให้เกิดการผลิต การบริโภค และการแลกเปลี่ยนเพิ่มขึ้น เพราะทำให้ประชาชนทราบว่าบริษัทไหนผลิตอะไร แล้วก็ซื้อมาบริโภค เป็นการส่งเสริมการขาย และการตลาด การแลกเปลี่ยนก็เกิดขึ้นเมื่อบริษัทขายผลผลิตได้ก็ต้องเพิ่มผลการผลิตให้เพียงพอ กับความต้องการบริโภค หรือต้องมีโฆษณา ดังภาพที่ 4.2

ภาพที่ 4.2 บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีต่อเศรษฐกิจ
 ที่มา (พีรพล ปานเกลียว, 2546, หน้า 3)

ในวงจรการพัฒนาเศรษฐกิจเช่นนี้หนังสือพิมพ์จึงนับว่าเป็นสื่อกลางที่มีบทบาทเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ โครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทยได้มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจการเกษตรมาสู่เศรษฐกิจอุตสาหกรรมมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ทำให้เกิดอุตสาหกรรมการผลิตในทุกด้านนอกจากนั้นการเพิ่มจำนวนของโรงงานอุตสาหกรรมทำให้เกิดความต้องการใช้ผลิตภัณฑ์ทางการพิมพ์ เช่น บรรจุภัณฑ์ที่เป็นกล่อง ของ คู่มือการใช้ แคตตาล็อก เป็นต้น เพื่อบริการสินค้าเหล่านั้น สื่อสิ่งพิมพ์ที่เกิดขึ้นมาสามารถตอบสนองต่อการพัฒนา

เศรษฐกิจของประเทศควบคู่กันไปเมื่อมีการใช้สิ่งพิมพ์มากขึ้นก็ยิ่งทำให้เกิดอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น การผลิตกระดาษ การผลิตหมึกพิมพ์ และการผลิตวัสดุที่เกี่ยวข้องอีกจำนวนมาก ส่งผลมาสู่ความสามารถในการสร้างงาน สร้างเทคโนโลยี สร้างรายได้ให้กับประเทศชาติอย่างมหาศาลที่แสดงให้เห็นว่าสิ่งพิมพ์มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนั่นเอง (วิชัย พยัคฆ์โส, 2542 หน้า 1)

ปัจจุบันสิ่งพิมพ์เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินธุรกิจ ดังจะเห็นได้ว่ามีหน่วยงานธุรกิจต่าง ๆ ทั้งด้านพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรมต่างต้องใช้สิ่งพิมพ์ เพื่อประโยชน์ทางด้านการตลาด การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจกับลูกค้า และกับคนในหน่วยงาน

สิ่งพิมพ์มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเพราะทำให้ผู้มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจหรือผู้สนใจมีหูตากว้างขวางขึ้นได้รับรู้เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานการณ์ของประชากรในประเทศ ทำให้รู้ถึงสภาพเศรษฐกิจของแต่ละแห่งรวมทั้งได้รู้ฐานะทางการเงิน สิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนดำเนินการทางธุรกิจได้ดียิ่งขึ้นซึ่งในสิ่งพิมพ์จะมีการเสนอข่าวเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ 4 ประการดังนี้

1. การผลิต (production) เช่น บริษัทใดมีการผลิตสินค้าอะไรเพิ่มขึ้น มีการผลิตสินค้าใหม่อะไรบ้าง หรือมีการสร้างอะไรใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม
2. การบริโภค (consumption) เช่น ราคาเครื่องบริโภคในท้องตลาดในแต่ละวัน สินค้าอะไรที่ผลิตขึ้นมาแล้วล้นตลาด สินค้าอะไรตลาดกำลังต้องการ
3. การแลกเปลี่ยน (exchange) เช่น การซื้อสินค้าอะไรจากต่างประเทศ และขายสินค้าอะไรให้ต่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงเงินตรา การซื้อขายหุ้น
4. การแจกจ่าย (distribution) เช่น การผลิตสินค้าแล้วทำการแลกเปลี่ยนหรือขายผลิตผลให้แก่บุคคลอื่น

บทบาทในการพัฒนาสังคม

เงื่อนไขสำคัญของบทบาทหนังสือพิมพ์ในการพัฒนาสังคมก็คือ รัฐจะต้องจะจัดการให้คนในประเทศได้รับการศึกษาเสียก่อนโดยขยายการศึกษาไปสู่ชนบทให้มากที่สุดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ก็จะมาตาม บทบาทของสิ่งพิมพ์ในการพัฒนาสังคมพอสรุปได้ ดังนี้

1. ให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น การแพทย์ สาธารณสุข ทั้งนี้เพื่อพัฒนาสภาพชีวิตและสังคมของประชาชนให้ดีขึ้น
2. ช่วยยกระดับความคิดเห็นและรสนิยมของประชาชนโดยทั่วไป ให้สูงขึ้น โดยการเสนอข่าว หรือเรื่องราวที่มีคุณค่าอันเป็นเรื่องราวที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน

3. ให้การพัฒนาสังคมของสตรี โดยหนังสือพิมพ์ได้เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาสตรีมากที่สุดในเรื่องการมีส่วนร่วมในการกำหนดค่านิยมและบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับสตรี ส่วนนิตยสารก็มีบทบาทในการให้ความรู้ต่อการพัฒนาสตรีได้มีการวิจัยพบว่า นิตยสารผู้หญิงมีบทบาทในการเสนอเนื้อหาทางด้านคุณลักษณะส่วนตัวของสตรี เช่น การดำเนินชีวิต การดูแลร่างกาย-จิตใจ ฯลฯ ในปริมาณมากเป็นอันดับแรกเท่ากับด้านการมีส่วนร่วมในสังคม เช่น บทบาทในสังคม ค่านิยม ศิลปะ และวัฒนธรรม ฯลฯ ส่วนตัวอย่างด้านชีวิตและครอบครัว เช่น การเลือกคู่ครอง การครองเรือนนั้น มีบทบาทในการเสนอเนื้อหาความรู้ค่อนข้างน้อย

4. ให้การส่งเสริมและให้กำลังใจแก่บุคคลทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุให้มีชีวิตอยู่อย่างผู้ที่ชชะและมีคุณค่า เช่นมีการจัดทำนิตยสารสำหรับผู้สูงอายุ และเป็นทิศทางในการจัดทำวารสารสำหรับผู้สูงอายุต่อไปในอนาคต

5. ใช้ในการรณรงค์โครงการต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนอันประโยชน์ต่อมนุษย์และสังคม โดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทจุลสาร ไปสเตอร์ เอกสารแผ่นพับ โบปลิวิ ฯลฯ ได้ถูกนำมาใช้เพื่อรณรงค์ในโครงการต่างๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนมากมาย เช่น โครงการอีสานเขียว โครงการส่งเสริมการเกษตร โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ โครงการเพื่อวางแผนครอบครัว โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โครงการสาธารณสุขมูลฐาน ฯลฯ ล้วนเป็นโครงการเพื่อพัฒนาสังคมทั้งสิ้น ผลสำเร็จของโครงการส่วนหนึ่งมาจากบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ดังกล่าว

บทบาทในการพัฒนาการศึกษา

การพัฒนาการศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การใช้สื่อการเรียนการสอนได้ใช้สื่อสิ่งพิมพ์หรือหนังสือเรียนเป็นสื่อหลักที่มีราคาถูก สะดวกต่อการใช้ แม้จะมีการใช้สื่ออื่น ๆ มาเสริมประกอบการสอน เช่น เทปเพลง สไลด์ วีดิทัศน์ ซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ หรือระบบมัลติมีเดีย (multimedia) แต่แสดงให้เห็นว่าทุกสื่อต่างก็เป็นสื่อประกอบการศึกษาทั้งสิ้น และแนวโน้มในอนาคตที่ประเทศไทยจะเพิ่มอัตราการเรียนรู้หนังสือของประชาชนให้กระจายไปทั่วประเทศทำให้สื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออื่น ๆ เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาของคนไทยและสังคมไทยมากขึ้น

สื่อสิ่งพิมพ์มีบทบาททั้งต่อการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน เช่น การศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ด้อยโอกาสในระดับอุดมศึกษา ได้แก่ การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หรือ สถาบันราชภัฏ ดังนั้นสื่อสิ่งพิมพ์จึงมีบทบาทที่สำคัญสุดในการพัฒนาการศึกษา เพราะต่างต้องใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลักในการเรียนการสอน

ในสังคมโลกปัจจุบันเป็นสังคมที่ไร้พรมแดนด้านข่าวสารหรือสังคมแห่งข่าวสาร ในแต่ละชุมชนสิ่งพิมพ์ได้เข้าไปมีบทบาทให้สังคมนั้นเรียนรู้ รับรู้ข่าวสารทุกด้าน เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของแต่ละสังคมของคนในชาติประเทศไทยประกอบไปด้วยสังคมในเมืองกับสังคมในชนบทซึ่งต่าง ๆ สามารถเรียนรู้ชีวิตในสังคมนั้นด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ (วิชัย พยัคฆโส, 2542, หน้า 1-2)

สื่อสิ่งพิมพ์มีส่วนช่วยให้การดำรงชีวิตของมนุษย์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เริ่มต้นจากยุคที่ปราศจากสิ่งพิมพ์มนุษย์ก็ยังคงสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพื่อนำความรู้ไปประกอบอาชีพ ด้วยการเรียนรู้จากธรรมชาติแต่ด้วยข้อจำกัดทำให้มนุษย์ดัดแปลงจึงทำให้เกิดเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือชี้แนะ ให้ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพ และการดำรงอยู่รอดได้อย่างสงบสุขในสังคม ดังนั้นสรุปได้ว่าสื่อสิ่งพิมพ์มีบทบาทต่อการศึกษาดังนี้

1. ทำให้ผู้อ่านมีความรู้กว้างขวางขึ้น ข่าวสารและสารคดีบางเรื่องอาจช่วยเสริมสร้างและเพิ่มพูนความรู้ในวิชาที่เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น นอกจากนี้ช่วยให้นักเรียนเป็นคนที่ทันสมัยทันต่อเหตุการณ์ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ความเป็นไปของการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี
2. ทำให้ปลูกฝังนิสัยให้เป็นคนรักการอ่านหนังสือ มีความกระตือรือร้นที่จะค้นหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
3. ทำให้ผู้อ่านมีความคิดวิจารณ์เนื้อหาและเรื่องราวต่างๆ จากการอ่านและก่อให้เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์มีความเชื่อมั่นในตนเอง
4. ทำให้ทราบความเคลื่อนไหว การค้นคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ และให้ความรู้รอบตัว
5. ให้ความรู้โดยตรงแก่ผู้อ่านเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้งในประเทศและในโลก
6. เป็นเวทีแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การวิจารณ์ข่าวเพื่อให้อ่านได้รับความคิดเห็นต่าง ๆ
7. ทำให้ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับความสำเร็จ ความพ่ายแพ้ของบุคคลสำคัญต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งเป็นเรื่องปลุกใจนอกตำราเรียน
8. เป็นเครื่องนำทางในชีวิตประจำวันของสังคมโดยทั่วไป เป็นบทเรียนให้คิดสอนโดยให้อ่านได้ศึกษา และตรวจตราข่าวที่น่าเสนอ นับเป็นบทเรียนที่ไม่มีในหลักสูตร
9. ทำให้ทราบถึงความเป็นไปของประเทศต่าง ๆ ในโลกทราบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจึงมีประโยชน์ต่อการศึกษารัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ต่างประเทศ

10. ชาวอาชญากรรม เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องศีลธรรม คุณธรรมและความประพฤติ มีประโยชน์ในด้านการศึกษาพฤติกรรมของคนในสังคม ด้านจิตวิทยา และสังคมวิทยา
 11. ชาวการเมือง การปกครอง ทำให้ผู้อ่านรู้นโยบาย การปกครองประเทศ สามารถประพฤติตนได้อย่างถูกต้อง และรู้หน้าที่พลเมืองที่ดี
 12. ชาวเกี่ยวกับศาสนา และอารยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้ผู้อ่านมีความรู้ทางสังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นรายละเอียดปลีกย่อย นอกจากนี้ในตำราเรียน และเป็นการรักษาวัฒนธรรมและวรรณกรรมของชาติ
 13. ให้ความรู้ทางสุขภาพ การรักษานามัย และการป้องกันโรค
 14. ใช้เก็บไว้เป็นประวัติศาสตร์ นำไปเก็บหลักฐานอ้างอิงได้
 15. ใช้วิเคราะห์เหตุการณ์ในขณะนั้น
 16. นำมาเป็นอุปกรณ์การเรียนการสอนในห้องเรียนโดยตรง เช่น ฝึกทักษะการอ่าน การย่อความ ศึกษาแบบอย่างของการเขียนลักษณะต่างๆ มีทักษะการพูดหลังจากการอ่าน หนังสือพิมพ์และช่วยลดการไม่รู้หนังสือของคนในเมืองเป็นอย่างมาก หรืออาจใช้นำเข้าสู่บทเรียน ประกอบเนื้อหาบางตอน ฯลฯ
 17. ใช้เป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ทางการศึกษา ได้แก่ ชาว บทความสารคดี นักเรียนได้ใช้หนังสือพิมพ์ ช่วยในการศึกษามากทั้งในวิชาสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และการอ่านหนังสือพิมพ์ ทำให้มีความรู้รอบตัวมากขึ้น
 18. ช่วยสอนคนได้ทั่วไปไม่เลือกที่ ไม่เลือกเวลา ผิดกับโรงเรียนที่จะสอนวิชาที่กำหนดให้สอนเท่านั้น โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้ได้ดีที่สุดในการให้การศึกษแก่มวลชน
 19. ช่วยแนะแนวอาชีพแก่นักเรียน และผู้อ่าน
- ในปัจจุบันสื่อสิ่งพิมพ์มีบทบาทต่อการพัฒนาทางการศึกษาอย่างมาก จะเห็นได้ว่ามีหนังสือพิมพ์ไทยที่มียอดจำหน่ายมาก ส่วนใหญ่จะมีหน้าการศึกษาหรือวิทยาการซึ่งเสนอความรู้ที่สนับสนุนการพัฒนาการศึกษา เช่น ผลงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษา ตลอดจนข่าวความเคลื่อนไหวในวงการศึกษา วิทยาการ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้พบเห็นในหน้าหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ ดังภาพที่ 4.3
- ส่วนนิตยสาร และวารสาร ก็เช่นกันเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่นำมาใช้ในการพัฒนาการศึกษา นับเป็นแหล่งข่าวที่เสนอวิวัฒนาการของศาสตร์แขนงต่าง ๆ ซึ่งผู้อ่านสามารถติดตามข่าวสารได้รวดเร็ว ปัจจุบันนิตยสารในเมืองใหญ่มีเกือบทุกสาขาตามความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย เช่น นิตยสารทางด้านการศึกษา นิตยสารนี้ให้ได้รับความสนับสนุนทางด้านการศึกษาเป็นอย่างมาก ซึ่งมี

บทบาททางการศึกษาและสาระความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาในสาขานั้น ๆ หรือ แม้แต่สิ่งพิมพ์เฉพาะกิจที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดทำขึ้นนั้นก็ถูกนำมาใช้ในบทบาทพัฒนาทางการศึกษาเช่นเดียวกันกับสื่อสิ่งพิมพ์อื่น

ภาพที่ 4.3 บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีการต่อศึกษา
ที่มา (ยงยุทธ ขจรวิทย์, 2546, หน้า 7)

สื่อสิ่งพิมพ์มีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศมากขึ้นทุกทีในด้านต่าง ๆ ทั้งการพัฒนา การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ดังข่าวสาร เนื้อหาต่าง ๆ ที่ปรากฏบนหน้าสื่อสิ่งพิมพ์ อันได้แก่ ข่าวการเมือง ข่าวอาชญากรรม ข่าวบันเทิง ข่าวกีฬา ข่าวการศึกษา บทวิจารณ์ บทความ จดหมายร้องเรียน เป็นต้น เรื่องราวต่าง ๆ มีทั้งในและนอกประเทศ ซึ่งเกิดขึ้นทุกวัน ตลอดจนเรื่องราวที่น่าสนใจของผู้อ่านที่ให้สาระนำมาสู่การสร้างความรู้ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา อันเป็นพื้นฐานพัฒนาตัวบุคคลและสังคมไทยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็นการเสริมสร้างประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศให้พ้นจากสภาพล้าหลัง และหันมาพัฒนาประเทศชาติ ทุกด้านที่กล่าวมาข้างต้นต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อแสดงให้เห็นว่าบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ใน ทุกด้านมีกระทำอย่างความสมบูรณ์แล้วนั่นเอง

หน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์

สำหรับหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์นั้นมีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงทัศนะไว้ดังนี้

ฮาโรลด์ ลาสเวลล์ (Harold Laswell) กล่าวว่า หน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ในฐานะสื่อมวลชนที่มีต่อสังคม มีดังนี้

1. สอดส่อง สืบค้น ตรวจสอบตรวจสอบสอดส่อง โดยรายงานเป็นข่าว (surveillance, inform, provides news)
2. ประสานเรื่องราว เหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม โดยเลือกสรรนำเสนอในรูปแบบการอธิบาย วิเคราะห์ ตีความ แสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ (correlation, select, interprets, criticism)
3. ถ่ายทอดวัฒนธรรม โดยให้ความรู้แก่สมาชิกในสังคม (transmission of culture, teaching)
4. ให้ความบันเทิงและพักผ่อนหย่อนใจ (entertainment)

คมสัน อุดมสารเสวี (2542, หน้า 150-151) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่ง ซึ่งพอสรุปได้ 5 ประการ คือ

1. หน้าที่ในการเสนอข่าวสาร ข้อเท็จจริงแก่มวลชน ได้แก่ เสนอข่าวสาร เหตุการณ์ และความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ให้แก่มวลชนทราบตามข้อเท็จจริงโดยไม่สอดแทรกความคิดเห็นใด ๆ ลงไป

2. หน้าที่ในการเสนอความคิดเห็นในประเด็น หรือปัญหาใด ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อประโยชน์ของส่วนรวม ในนามตัวแทนของประชาชน หรือในลักษณะที่เป็นผู้นำทางความคิดของมวลชน ซึ่งการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์จะทำให้ผู้รับมีปฏิกิริยาตอบโต้ออกมาในลักษณะชอบไม่ชอบ เห็นด้วยไม่เห็นด้วย

3. หน้าที่ให้การศึกษาแก่มวลชน ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ รวมทั้งทัศนคติ ค่านิยม ประเพณีวัฒนธรรม ทักษะและเทคนิคในการประกอบกิจการงานทั้งทางตรงและทางอ้อม

4. หน้าที่ให้ความบันเทิงแก่มวลชนในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งให้เกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน คลายความเครียด และมีสุขภาพจิตที่ดี ได้แก่ เรื่องย่อละคร รายการโทรทัศน์และภาพยนตร์ เป็นต้น

5. หน้าที่ในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ติดต่อกันทั้งในด้านการเมือง การปกครอง การค้า การให้บริการด้านธุรกิจและบริการสาธารณะ

มาลี บุญศิริพันธ์ (2539, หน้า 624) ได้กล่าวว่า หนังสือพิมพ์มีหน้าที่อยู่ 4 ประการ ดังนี้

1. ให้ข่าวสาร (to inform) เป็นหน้าที่หลักในการแสวงหาข้อเท็จจริงมารายงานให้ประชาชนทราบในลักษณะของข่าว และบทความ หรือสารคดี ข่าวสารที่น่าเสนอจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง เทียบตรง และเป็นธรรม
2. ให้ข้อเสนอแนะ (to guide) เป็นการเสนอแนะ การแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือต่อข่าวที่ได้รายงานไปแล้ว โดยการกระทำผ่านคอลัมน์ต่าง ๆ เช่น บทบรรณาธิการ บทวิจารณ์ บทความ เป็นต้น ซึ่งการเสนอแนะความคิดเห็นจะต้องกระทำอย่างเป็นกลาง และยุติธรรม (fair) อยู่บนรากฐานของเหตุผลที่ถูกต้อง
3. ให้ความบันเทิง (to entertain) เป็นหน้าที่ในการช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดและพักผ่อนในเวลาเดียวกัน ข่าวสารที่ทำหน้าที่ด้านนี้จะปรากฏอยู่ในรูปการ์ตูน บทความ สารคดี บทวิจารณ์ต่าง ๆ
4. เป็นสื่อในการโฆษณา (to advertise) เป็นหน้าที่ที่จะขาดไม่ได้นับเป็นสื่อกลางนำเสนอสินค้า ธุรกิจให้ผู้อ่านได้มีโอกาสเลือกซื้อ หรือตัดสินใจซื้อสินค้า การขายเนื้อที่โฆษณา เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของหนังสือพิมพ์ ถ้าไม่มีโฆษณาหนังสือพิมพ์ก็อยู่ไม่ได้ เพราะการจำหน่ายอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อค่าลงทุนในการผลิต ถ้าไม่โฆษณาผู้อ่านก็ต้องซื้อหนังสือพิมพ์ในราคาที่แพงขึ้นอันส่งผลให้ผู้อ่านลดลงได้

สุรัตน์ นุ่นนนท์ (2539, หน้า 43) กล่าวว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวของหนังสือพิมพ์จะต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบ เพราะผลการปฏิบัตินั้นอาจจะมีผลกระทบต่อสังคม การปฏิบัติงานของหนังสือพิมพ์จึงต้องระมัดระวังไม่ว่าจะการรายงานข่าว เสนอความคิดเห็น สาระเกี่ยวกับความคิดเห็น หรือแม้แต่การประกาศโฆษณา

อนันต์ธนา อังกินันท์ (2539, หน้า 269) กล่าวว่า “สื่อสิ่งพิมพ์มีหน้าที่เบื้องต้นคือ การให้ข่าวสาร ความรู้ และความบันเทิง แล้วยังมีหน้าที่ในการสืบสวนเจาะลึกข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน โน้มน้าวชักจูงใจให้ประชาชนเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรม และเข้ามาควบคุมดูแลสมาชิกในสังคมให้ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม ตลอดจนมีการแสวงหากำไรทางธุรกิจที่เป็นหน้าที่อีกประการของสื่อสิ่งพิมพ์”

จากทัศนะข้างต้นผู้เขียนพอสรุปได้ว่าหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์สามารถแบ่งได้ 4 ประการ ได้แก่ หน้าที่ในการให้ข่าวสาร ความรู้ และความบันเทิง หน้าที่สืบสวนและจูงใจ หน้าที่ควบคุมสังคม และหน้าที่แสวงหากำไรทางธุรกิจ

หน้าที่ในการให้ข่าวสาร ความรู้ และความบันเทิง

1. การให้ข่าวสาร

สำหรับหน้าที่ในการให้ข่าวสารนั้น คำว่า “ข่าวสาร” หมายถึง ข้อความที่เป็นภาพ เสียง หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ส่งมาเพื่อสื่อความหมายเรื่องนั้นกันได้ว่าเรื่อง ข่าว หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นมาจากสารทิศต่าง ๆ แล้วมีผู้เสนอเรื่องนั้นก็จะกลายเป็นข่าว ดังนั้นโลกเราในปัจจุบันดูเหมือนจะแคลงเนื่องจากเทคโนโลยีการคมนาคมและการสื่อสารเจริญก้าวหน้า ทำให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวินาทีในทั่วทุกมุมโลกจึงดูเหมือนจะอยู่ใกล้ตัวเรา สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อมวลชนอย่างหนึ่งที่มีหน้าที่ในสังคมในการให้ข่าวสาร บันเทิง ตลอดจนการศึกษา การประชาสัมพันธ์ โฆษณาชวนเชื่อต่าง ๆ

เมื่อกล่าวถึงสื่อสิ่งพิมพ์พบว่า หนังสือพิมพ์จะเห็นภาพชัดเจนที่สุด การปฏิบัติหน้าที่ให้ข่าวสารของหนังสือพิมพ์นั้นเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ดูแล ระวังระวังผลประโยชน์ของสังคมโดยรวมรวมถ่ายทอดรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคมให้ประชาชนได้ทราบอย่างรวดเร็ว เป็นสื่อความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่าง ๆ ภายในสังคม โดยวิธีการรายงาน อธิบาย วิเคราะห์ วิวิจารณ์ และประเมินพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งการรายงานเหตุการณ์ และปัญหาต่าง ๆ ให้ประชาชนได้รับทราบทำให้ประชาชนเข้าใจเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องและทันต่อเหตุการณ์ อยู่เสมอ ดังภาพที่ 4.4

สื่อสิ่งพิมพ์มีหน้าที่แรกในการบอกกล่าวหรือการให้ข่าวสาร คือ การรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้ประชาชนได้รับทราบอย่างรวดเร็ว เหตุการณ์นั้นจะต้องเป็นข่าวที่น่าสนใจ มีความใหม่สด ความเด่นของข่าว ความใกล้ชิดกับประชาชน ฯลฯ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของข่าวนั้นเอง นอกจากนั้นการให้ข่าวสารต่าง ๆ ยังต้องมีความรับผิดชอบและมีคุณภาพด้วยลักษณะสำคัญของข่าวสารที่ดี ดังนี้

- 1.1 ความถูกต้อง ได้แก่ ความถูกต้องของข้อเท็จจริง เนื้อหาต่าง ๆ ที่อยู่ในข่าว
- 1.2 ความเป็นกลาง คือการนำเสนอข่าวอย่างตรงไปตรงมา ไม่สอดแทรกความคิดเห็นของตนเองลงไปในช่วง ไม่เสนอข่าวเพียงด้านเดียว
- 1.3 ความรวดเร็ว คือ การนำเสนอข่าวสารที่ใหม่สด ทันต่อเหตุการณ์
- 1.4 ความเที่ยงตรง คือ การเสนอข่าวสารที่ตรงกับความจริง ไม่บิดเบือนต่อเติมเสริมแต่งเพื่อหวังผลประโยชน์ใด ๆ
- 1.5 ความเข้าใจง่าย คือ การเสนอข่าวสารด้วยการใช้ภาษาที่เรียบง่าย กระชับรัดชัดเจน ไม่กำกวม

ภาพที่ 4.4 การให้ข่าวสารทางสังคม
ที่มา (ส.เมืองสิงห์, 2546, หน้า 4)

2. การให้ความรู้

การให้ความรู้นั้น คำว่า “ความรู้” หมายถึง ความรู้ทั่วไปที่ทุกคนแสวงหาได้เองโดยไม่ต้องเข้าเรียนรู้จากระบบโรงเรียน คนเราแสวงหาความรู้โดยวิธีต่าง ๆ กันในแต่ละวัน บางคนอาจหาความรู้จากการอ่านหนังสือ การสังเกต การฟังข่าวสาร หรือดูข่าวจากโทรทัศน์หรือภาพยนตร์ สื่อสิ่งพิมพ์ที่ให้ความรู้มีหลากหลายประเภท ปัจจุบันวิทยาการด้านการให้ความรู้แก่ประชาชนมีความก้าวหน้ามาก สำหรับการให้ความรู้มีอยู่ 2 วิธี ได้แก่ การให้ความรู้ทางตรงและการให้ความรู้ทางอ้อม ซึ่งการให้ความรู้ผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์เป็นการให้ความรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่ให้ความรู้ต่อมนุษย์ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี สามารถอำนวยความสะดวกทางการศึกษาได้ และเป็นสื่อกลางในการพัฒนาการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนตลอดจนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งช่วยบรรเทาปัญหา การขาดโอกาสและขาดความเสมอภาคทางการศึกษาของประชาชนในแต่ละสังคมด้วย ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ในการให้ความรู้ของสื่อสิ่งพิมพ์มีประโยชน์ดังนี้

2.1 สามารถแพร่กระจายความรู้ เนื้อหาสาระในสาขาวิชาการต่าง ๆ ไปสู่คนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีโอกาสได้เรียนรู้กว้างขวางขึ้น ทันทต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกมนุษย์

2.2 เปิดโอกาสให้ประชาชนที่กระจายอยู่ตามที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศมีโอกาสได้รับประโยชน์ทางการศึกษาเท่าเทียมกัน โดยผู้เรียนไม่ต้องเข้าชั้นเรียน แต่สามารถเรียนได้ตามลำพังตลอดเวลา และตลอดชีพ

2.3 ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนเครื่องมือ บุคลากรที่มีประสบการณ์ ขาดสื่อการสอน และความจำกัดด้านงบประมาณ ปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ได้โดยอาศัยสื่อสิ่งพิมพ์

2.4 สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้แก่ประชาชนในสังคม

2.5 สร้างนิสัยรักการอ่าน

2.6 มีความรู้รอบตัว เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์

2.7 ทำให้เป็นคนที่ทันสมัย สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพการณ์ของสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างดี

การศึกษานั้นมิใช่มีเพียงในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาใด ๆ เท่านั้น เพราะคนเราต้องแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อการมีชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อประโยชน์ในการทำงาน เพื่อการพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน เพราะโลกของวิทยาการสาขาต่าง ๆ ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ไม่มีที่สิ้นสุด การแสวงหาความรู้จึงจำเป็น และมนุษย์สามารถแสวงหาความรู้ได้จากสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างมากในการให้ความรู้แก่มวลชนได้อย่างกว้างขวาง สามารถแพร่กระจายข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว จึงมีสำคัญในการให้ความรู้ ความคิด และประสบการณ์ใหม่ ๆ แก่มวลชน ดังภาพที่ 4.5

ภาพที่ 4.5 การให้ความรู้ผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์
ที่มา (สวัสดี ธรรมมิกะ, 2546, หน้า 7)

3. การให้ความบันเทิง

สำหรับหน้าที่ในการให้ความบันเทิงนั้น คำว่า “บันเทิง” หมายถึง เบิกบานใจ รื่นเริงใจ ทำให้รู้สึกสนุก สื่อสิ่งพิมพ์ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่าน โดยการสร้างเป็นเรื่องราวจากชีวิตจริงหรืออิงนิยาย มีทั้งความสนุกสนาน ตลกขบขัน ความสุข ความเศร้า สมหวัง ผิดหวัง

ในชีวิตคนเรานอกจากต้องการสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานในชีวิต เช่น เสื้อผ้า อาหาร ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัยแล้ว ยังต้องการการพักผ่อนหย่อนใจ และการบันเทิงอีกด้วย สื่อสิ่งพิมพ์นับว่ามีหน้าที่สำคัญในการให้ความบันเทิงแก่คนเราทุกเพศทุกวัย สื่อสิ่งพิมพ์จะเป็นสิ่งพิมพ์ที่ให้ความบันเทิงแก่มนุษย์มากขึ้นตราบเท่าที่มนุษย์ยังต้องการความบันเทิง

ดังจะเห็นได้ว่าสื่อสิ่งพิมพ์เน้นความบันเทิงมากขึ้นในปัจจุบัน โดยจัดสรรเนื้อหาเพื่อความบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้อ่านส่วนหนึ่งที่ชอบใช้เวลาว่างสำหรับการพักผ่อนด้วยสาระบันเทิงจากสื่อสิ่งพิมพ์ ความบันเทิงดังกล่าวออกมาในรูปแบบของนวนิยาย การ์ตูน เรื่องตลกขบขัน เกม ปัญหา เรื่องย่อละครทางโทรทัศน์ และคอลัมน์เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ ที่มุ่งให้ความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน และการพักผ่อนหย่อนใจเป็นส่วนใหญ่ โดยอาจให้ความบันเทิงทั้งแก่เด็กและผู้ใหญ่

หน้าที่ในการสืบสวนและจูงใจ

1. การสืบสวน

นอกจากการให้ข่าวสารเพื่อเป็นการรายงานเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวของสังคมในแต่ละวันแล้ว สื่อสิ่งพิมพ์ยังต้องทำหน้าที่ในการสืบสวนควบคู่ด้วย คือการเจาะลึกข้อเท็จจริงของข่าวที่มีความสำคัญ เป็นที่สนใจ และมีผลประโยชน์ต่อสาธารณชน

ลักษณะของข่าวที่ต้องใช้วิธีการสืบสวนนั้นเป็นข่าวที่มีข้อเท็จจริงบางประการแฝงเร้นอยู่เบื้องหลังของข่าวนั้น ผู้สื่อข่าวจะต้องทำหน้าที่ในการเข้าไปขุดคุ้ยค้นหาข้อเท็จจริงออกมาให้ได้ด้วยความอดทน กล้าหาญ และบางครั้งเสี่ยงต่อภัยอันตรายแก่ชีวิต ซึ่งการนำเสนอข่าวเจาะลึกเช่นนี้จะสร้างสีสันให้แก่สื่อสิ่งพิมพ์ฉบับนั้น ๆ อย่างมาก

2. การจูงใจ

คำว่า “ชักจูง” หมายถึง การจูงใจให้เห็นคล้อยตาม โน้มน้าวใจ หมายถึง ชักชวนให้เห็นดีเห็นงาม หรือให้โอนอ่อนตาม

ชีวิตในโลกปัจจุบันนี้เป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยข่าวสาร เป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยการชักชวนให้ทำโน่นทำนี่หรือไม่ทำแล้วแต่กรณี สื่อสิ่งพิมพ์มีหน้าที่ในการชักชวนโน้มน้าวใจประชาชนในชีวิตประจำวันที่ขาดเสียมิได้ ที่เห็นชัดเจนก็คือการนำเสนอเนื้อหาสาระที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมของผู้อ่านหรือประชาชนในสังคม ในรูปของบทความ บทวิเคราะห์ วิจารณ์ ต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่งของสังคม

ดังนั้นการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในหน้าที่นี้ก็ด้วยการใช้ภาษา ข้อความ ที่ดึงดูดความสนใจ หรือมีการใช้ภาพประกอบ หากว่าการจูงใจผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์จะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการทั้งวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการ สถานการณ์และระยะที่ใช้ในการนำเสนอ เพราะผู้อ่านหรือประชาชนนั้นมีสิทธิที่จะเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย หรือไม่มีความเห็นก็เป็นได้

หน้าที่ในการเป็นองค์การควบคุมทางสังคม

การที่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นสังคม ก็ย่อมต้องมีแบบอย่างของสังคมได้ยึดถือปฏิบัติให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ที่เรียกว่า “บรรทัดฐาน” สื่อสิ่งพิมพ์จะเข้ามาทำหน้าที่ในการช่วยควบคุม

ดูแลให้สมาชิกในสังคมประพฤติปฏิบัติหรือมีพฤติกรรมในลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม โดยการวิพากษ์วิจารณ์ ประณามบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ของสังคม ก่อให้เกิดความเดือดร้อน ความเสื่อมเสียของสังคม และในขณะเดียวกันสื่อสิ่งพิมพ์เองก็ถูกสังคมควบคุมการทำหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนที่ดีของสังคมเช่นกัน

ในสังคมปัจจุบันได้มีการออกกฎหมายมาทำหน้าที่ในการควบคุมบรรทัดฐานของสังคม และมีจารีตประเพณีเข้ามามีส่วนในการควบคุมพฤติกรรมของผู้คนในสังคมด้วยเช่นกัน หากว่าเมื่อมีการนำทั้งกฎหมายและจารีตประเพณีเข้ามาใช้ เมื่อมีการกระทำผิดบรรทัดฐานแต่ไม่มีการระบุไว้ในกฎหมายก็ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำผิดนั้นได้ แต่จะถูกสังคมรังเกียจ หรือประจาน ซึ่งจะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความคิดเห็นและอารมณ์ของสมาชิกของสังคมว่าเห็นการกระทำผิดดังกล่าวรุนแรงมากน้อยเพียงใด ทำให้เห็นว่าบางกรณีกฎหมายมีความสำคัญที่สุด บางกรณีจารีตประเพณีมีความสำคัญ อย่างไรก็ตามทำให้เห็นว่าบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคมเป็นเรื่องที่สำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของคนให้ประพฤติปฏิบัติในลักษณะที่ถูกต้องและดีงาม

นโยบายของสื่อสิ่งพิมพ์แต่ละฉบับนั้นไม่เหมือนกันแต่ในที่สุดยึดถือกฎเกณฑ์บรรทัดฐานและค่านิยมที่ดีงามของสังคม โดยการลงข่าวผู้กระทำผิดกฎเกณฑ์ของสังคมให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ เพื่อเป็นการเตือนภัยและเป็นอุทาหรณ์แก่ผู้อ่านได้ระมัดระวัง และให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่เกี่ยวข้องลงโทษ หรือในขณะเดียวกันสื่อสิ่งพิมพ์กระทำผิด ผู้อ่านก็สามารถโต้ตอบด้วยการไม่ซื้อสื่อสิ่งพิมพ์นั้นอ่าน หรือเรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาตรวจสอบและลงโทษต่อไป

หน้าที่ในการแสวงหากำไรทางธุรกิจ

การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์นั้นต้องมีการลงทุนในด้านต่าง ๆ ทั้งวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีการลงทุนในการผลิตหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่าง ๆ เป็นต้น สิ่งที่ต้องดูให้แก่ผู้ลงทุนคือ กำไร ซึ่งการได้มาของกำไรนั้นสามารถหาได้จากการขายสื่อสิ่งพิมพ์ การโฆษณา การจัดทำใบแทรก และการจัดทำฉบับพิเศษ

1. รายได้จากการขายสื่อสิ่งพิมพ์ รายได้จากการจำหน่ายจะมากน้อยขึ้นอยู่กับความนิยมในสื่อสิ่งพิมพ์นั้น ๆ ถ้าสื่อสิ่งพิมพ์มียอดจำหน่ายสูง การทำกำไรก็จะมีมากขึ้นเพราะจะทำให้อัตราโฆษณาในสื่อสิ่งพิมพ์สูงขึ้นด้วย

ยอดจำหน่ายของหนังสือพิมพ์ นับว่าเป็นส่วนสัมพันธ์กันกับการโฆษณาที่จะได้รับ หนังสือพิมพ์ที่มียอดจำหน่ายสูง มีโอกาสที่จะได้รับใบสั่งซื้อพื้นที่โฆษณามากกว่าหนังสือพิมพ์ที่มียอดจำหน่ายต่ำ ทั้งนี้ การประกอบธุรกิจโฆษณาของบริษัทตัวแทนทั้งหลาย ต่างสำรวจหรือมี

ผลการสำรวจอย่างละเอียดของสื่อชนิดต่าง ๆ และพอจะทราบได้อย่างใกล้เคียงความเป็นจริงว่า สื่อแต่ละชนิด หรือหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ อยู่ในความนิยมหรือมีผู้ให้ความสนใจมากน้อยเพียงไร ในแต่ละท้องถิ่น หรือแต่ละส่วนภูมิภาคทั่วราชอาณาจักร

การจัดจำหน่ายของหนังสือพิมพ์ที่จัดพิมพ์ในกรุงเทพฯ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.1 เด็กเร่ขายตามแยกถนน (street boy)

1.2 แผงค้าปลีกในกรุงเทพมหานคร (stall)

1.3 เอเจนต์ต่างจังหวัด (agency)

ทั้งนี้โดยมีส่วนลดเป็นผลประโยชน์แก่เอเจนต์ทั่วไป ปัจจัยสำคัญที่ทำให้หนังสือพิมพ์ หรือสื่อสิ่งพิมพ์ดำเนินกิจการอยู่ได้ มีข้ออยู่ที่การจำหน่ายเพียงอย่างเดียว หากว่าการขายพื้นที่โฆษณาเป็นรายได้สำคัญที่จะไปจุนเจือให้แก่ผู้ประกอบการ

2. รายได้จากการลงโฆษณา

การขายพื้นที่โฆษณาของหนังสือพิมพ์รายวัน เป็นวิธีการทำรายได้ที่สำคัญอย่างหนึ่งของหนังสือพิมพ์ การขายบริการนี้คิดเป็นอัตราของพื้นที่ที่กว้าง 1 คอลัมน์ สูงหรือลึก 1 นิ้ว เป็นราคาจำนวนเงิน หรือจำนวนบาทต่อหนึ่งคอลัมน์นิ้ว แต่สำหรับสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทนิตยสารหรือวารสาร คิดอัตราราคาค่าโฆษณาในขนาดพื้นที่เต็มหน้า ครึ่งหน้า และหนึ่งในสี่ของหน้าเป็นเกณฑ์ ทั้งยังจำแนกความสำคัญของพื้นที่ในตำแหน่งต่าง ๆ ที่มีความเด่นสะดุดตาลดหลั่นกันจนถึงการพิมพ์สอดสี ซึ่งมีราคาแตกต่างกัน สูงต่ำตามจำนวนของยอดพิมพ์จำหน่าย ซึ่งในปัจจุบันถือกันว่าการโฆษณา เป็นข่าวบริการที่น่าสนใจไม่แพ้ข่าวการเมืองหรือข่าวประเภทอื่น

นิตยสารอาจมีการขายพื้นที่โฆษณาได้เช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์รายวันและอาจถือเป็นรายได้หลักอย่างหนึ่งนอกเหนือจากรายได้ที่ได้จากราคาขายตามปกติ ในการจัดทำนิตยสารนั้น จะมีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากเช่นกัน เช่น ค่าดำเนินการ ค่าเขียนเรื่อง ค่าพิมพ์ และค่าใช้จ่ายในการจัดจำหน่าย เป็นต้น ค่าจัดจำหน่ายนั้นจัดเป็นค่าใช้จ่ายหลักอย่างหนึ่ง เพราะโดยปกติบรรดาสายส่งต่าง ๆ จะคิดค่าจัดจำหน่ายถึงร้อยละ 35-40 ของราคาหน้าปก ด้วยเหตุนี้จึงมีนิตยสารจำนวนน้อยรายสามารถดำเนินกิจการได้มั่นคงจากการจำหน่ายนิตยสารโดยตรง ส่วนนิตยสารที่จะหาผลประโยชน์จากค่าโฆษณาควบคู่ไปกับการจำหน่ายเป็นนิตยสารที่ทำเนื้อหาเพื่อกลุ่มผู้อ่านโดยเฉพาะ ทั้งปรุงแต่งรูปโฉมของนิตยสารให้มีความสวยงามสะดุดตาด้วยการพิมพ์สอดสี 4 สี บนกระดาษมีคุณภาพดี และทำรูปเล่มให้มีความประณีตสวยงามน่าซื้อ

สื่อสิ่งพิมพ์ทุกประเภทที่มีการลงโฆษณาจะกำหนดค่าโฆษณาไว้เพื่อเสนอให้กับเจ้าของสินค้าหรือบริการพิจารณา โดยการติดต่อโดยตรงจากผู้มาใช้บริการเหล่านี้ หรือการให้เจ้าหน้าที่จากสำนักงานไปติดต่อขอโฆษณา ซึ่งทุกแห่งจะมีแผนกโฆษณาหรือฝ่ายโฆษณาไว้ดำเนินการด้านนี้โดยเฉพาะในการดำเนินธุรกิจสื่อสิ่งพิมพ์

3. รายได้จากใบแทรก

การจัดทำใบแทรกนี้ คือการพิมพ์ข้อความ หรือโฆษณาสินค้าใด ๆ เป็นใบปลิว แล้วนำมาแทรกเข้าไปในสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งเป็นวิธีการหารายได้อีกทางหนึ่ง โดยมีอัตราคิดกันว่าจำนวนใบแทรกเท่านี้ใบ จะต้องจ่ายให้กับเจ้าของสื่อสิ่งพิมพ์เท่าไร ก็นับว่าเป็นรายได้ที่ได้มาโดยไม่ต้องลงทุนอะไร นอกจากค่าแรงสำหรับคนใส่ใบแทรกเท่านั้น

4. รายได้จากฉบับพิเศษ (supplement)

การจัดทำฉบับพิเศษ เป็นการจัดทำเอกสารเป็นเล่มบาง ๆ หรืออาจพิมพ์จำนวนหน้าเพิ่มขึ้นจากเดิม แต่ขายในราคาเดิม ใช้สำหรับแถมหรือแจกให้แก่ผู้ซื้อสื่อสิ่งพิมพ์นั้น ๆ ซึ่งการจัดทำฉบับพิเศษนี้จะทำในวาระพิเศษต่าง ๆ เช่น วันครบรอบปีของสื่อสิ่งพิมพ์นั้น วันเปิดดำเนินงานของหน่วยงาน เป็นต้น

ข้อจำกัดบทบาทและหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์

กฎหมาย นโยบายของสื่อสิ่งพิมพ์ ระบบการผลิตและการเผยแพร่ และผู้อ่าน เป็นปัจจัยสำคัญในการจำกัดบทบาทและหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์

ข้อจำกัดด้านกฎหมาย

ในระยะเริ่มแรกที่มีสื่อสิ่งพิมพ์เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ ไม่ได้มีกฎหมายอะไรที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับสื่อสิ่งพิมพ์ จนกระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2465 เพื่อควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่ได้มีเพิ่มเป็นจำนวนมากและเผยแพร่อย่างกว้างขวาง กฎหมายฉบับนี้นับเป็นกฎหมายการพิมพ์ฉบับแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ในลักษณะของการกล่าวตักเตือนในการเขียนข่าวที่มีผลกระทบต่อการทำงานของรัฐบาลที่สร้างความเข้าใจผิดให้เกิดขึ้นระหว่างรัฐบาลกับประชาชน โดยใช้ควบคู่ไปกับพระราชบัญญัติว่าด้วยสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2465

การควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ยังไม่เพียงพอที่กำกับตรวจตราการพิมพ์ การโฆษณา และการแจกจ่ายบรรดาสื่อสิ่งพิมพ์ขึ้น จึงมีการออกกฎหมายขึ้นมาอีกหลายฉบับ โดยกฎหมายเกี่ยวกับการพิมพ์ของไทยที่ควรรู้จักมีอยู่ 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติการพิมพ์และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์

1. พระราชบัญญัติการพิมพ์ ประกอบด้วย

1.1 พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ.2457 ใช้เฉพาะระยะเวลาที่เกิดสงครามเท่านั้น มีมาตราที่เกี่ยวกับการพิมพ์ คือ มาตรา 1 และ 8 ความว่า

ห้ามมิให้มั่วสุมกันและห้ามออกข่าวซึ่งทางกรมทหารเห็นว่าไม่เป็นการสมควร คือ ห้ามมิให้ออกหนังสือเป็นข่าวสารไม่ว่าอย่างไรก่อนที่เจ้าหน้าที่จะได้ตรวจ แล้วอนุญาตให้ออกได้

1.2 พระราชบัญญัติตรวจข่าวทหารก่อนโฆษณา พ.ศ.2461

กฎหมายทั้ง 2 ฉบับข้างต้น เป็นกฎหมายที่ควบคุมการพิมพ์ในวงแคบ ไม่สามารถควบคุมหนังสือพิมพ์ได้อย่างทั่วถึง จึงทำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดตรากฎหมายการพิมพ์ขึ้น ชื่อว่า พระราชบัญญัติสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2465

1.3 พระราชบัญญัติสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2465 เป็นกฎหมายการพิมพ์ฉบับแรกของไทย โดยสาระสำคัญในกฎหมายนี้ได้มีการระบุให้ผู้ที่จะมีเครื่องพิมพ์เพื่อทำการพิมพ์ต้องยื่นขออนุญาตต่อสมุหเทศาภิบาลแห่งมณฑล เมื่อได้รับอนุญาตจึงจะทำการพิมพ์ได้ และหาว่าผู้ได้รับอนุญาตทำการพิมพ์ปฏิบัติไม่ถูกต้องก็จะถูกถอนใบอนุญาตซึ่งเป็นการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์

1.4 พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2470

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าให้ตรากฎหมายฉบับนี้ขึ้นมา โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นบรรณาธิการจะต้องสอบได้ชั้นมัธยมปีที่ 6 หรือมีภูมิความรู้เป็นที่พอใจของเจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาต

1.5 พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2475 มุ่งเน้นการตรวจข่าวก่อนออกพิมพ์โฆษณาเผยแพร่ หรือที่เรียกว่า “เซ็นเซอร์”

1.6 พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ.2476 ตามกฎหมายฉบับนี้ได้ยกเลิก

พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2470 และพระราชบัญญัติว่าด้วยสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2475 ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ใช้เรื่อยมาจนกระทั่งปี พ.ศ.2484

1.7 พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ.2484 มีสาระสำคัญเมื่อผู้ใดประสงค์จะเปิดโรงพิมพ์เพียงแต่แจ้งเจ้าพนักงานการพิมพ์ได้ทราบเท่านั้น ส่วนหนังสือพิมพ์ก็เพียงแต่แจ้งขอเป็นเจ้าของต่อเจ้าพนักงาน เมื่อได้รับอนุญาตก็ออกหนังสือพิมพ์ได้ ยกเว้นขอออกหนังสือพิมพ์ที่ไม่ใช่ภาษาของตน และมีการกำหนดผู้มีอำนาจในการควบคุมสิ่งพิมพ์ที่สำคัญ 3 ระดับ คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อธิบดีกรมตำรวจหรือผู้รักษาการแทน และเจ้าพนักงานการพิมพ์

1.8 ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 ออกในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2501 ควบคุมการเสนอข่าวที่ไม่สมควร เช่น กระทบต่อบรมเดชาานุภาพ หรือส่งเสริมให้เกิดความหลงเชื่อในลัทธิคอมมิวนิสต์ เป็นต้น นอกจากนี้การออกหนังสือพิมพ์ต้องขอและได้รับอนุญาตก่อน บทลงโทษก็มีตั้งแต่ว่ากล่าวตักเตือน ยึดและทำลายหนังสือพิมพ์ ยึดแท่นพิมพ์ หรือสั่งถอนใบอนุญาตหากสิ่งพิมพ์นั้นเป็นสิ่งพิมพ์ต้องห้ามตามกำหนดหรือไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานการพิมพ์ กฎหมายฉบับนี้ใช้ร่วมกับพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ.2484 และใช้เรื่อยมาจนกระทั่งได้มีคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 จึงได้ยกเลิกไปในที่สุด

1.9 คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 หรือ คำสั่ง ปร.42 ซึ่งออกในสมัยพลเรือเอกสฤษดิ์ ชลออยู่ เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2519 เพื่อควบคุมสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ทั่วราชอาณาจักร และต่อมาได้มีการแก้ไข เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ.2525 เป็น พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 ซึ่งในปีพ.ศ.2535 ได้มีการยกเลิกคำสั่งนี้ไปแล้ว

1.10 ยกร่างพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับใหม่ เนื่องจากพระราชบัญญัติการพิมพ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันประกาศใช้ตั้งแต่พ.ศ.2484 หลายมาตราไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และมีการวิตรอนสิทธิเสรีภาพของสิ่งพิมพ์ จึงได้มีการยกร่างพระราชบัญญัติการพิมพ์ขึ้นมาใหม่ โดยได้มีการนำเข้าสู่สภา เพื่อขออนุมัติประกาศในราชกิจจานุเบกษาหลายครั้ง แต่จนถึงบัดนี้ยังไม่มีความคืบหน้าเท่าที่ควร (รุจิระ บุญนาค, 2541, หน้า 10)

ในการออกกฎหมายต่าง ๆ ขึ้นมาควบคุมสิ่งพิมพ์ทั้งหลายตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ทันสมัยและเหมาะสม บางฉบับก็ยกเลิกใช้ไปบ้าง ในขณะนี้มีการร่างพระราชบัญญัติการพิมพ์ขึ้นมาใหม่ก็ตามยังไม่มีความคืบหน้า ทำให้คงเหลือกฎหมายที่ควบคุมการพิมพ์จริง ๆ เพียง 1 ฉบับเท่านั้น คือ พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ.2484

2. พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ เป็นพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ที่จะคุ้มครองผลงาน

อันเกิดจากความคิดของบุคคลหนึ่ง มุ่งให้รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น ประกอบด้วย

2.1 พระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ ร.ศ.120 ประกาศใช้ครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ.2445

2.2 พระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ พ.ศ.2457 เป็นพระราชบัญญัติเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ ร.ศ.120 โดยในกฎหมายฉบับนี้ขยายการคุ้มครองไปถึง บทเพลง ปาฐกถา บทละคร แผนที่ และดนตรี รวมทั้งเอกสารที่มีการเย็บเล่ม

2.3 พระราชบัญญัติคุ้มครองของวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ.2474 ประกาศใช้ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีผลยกเลิกกฎหมาย 2 ฉบับข้างต้นเพราะสาระสำคัญในกฎหมายฉบับนี้ให้ความคุ้มครองมากกว่านั่นคือให้ความคุ้มครองการกระทำทุกชนิดใน

วรรณคดี วิทยาศาสตร์ และศิลปะ

2.4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มีผลให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคุ้มครองของวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ.2474

2.5 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษาลงวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ.2537 มีผลให้ยกเลิกพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ทั้งนี้เพราะกฎหมายฉบับนี้ให้การคุ้มครองถึงวรรณกรรมรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้น เช่น วรรณกรรมที่เกิดจากเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งในรูปของซอฟต์แวร์ ฐานข้อมูลออนไลน์ สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ

นอกจากนี้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิมพ์โดยตรงแล้ว ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการพิมพ์ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พระราชบัญญัติฯ พ.ศ.2522 เป็นต้น ซึ่งผู้เรียนคงจะได้ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมในการศึกษารายวิชากฎหมายของสื่อมวลชนต่อไป

จะเห็นได้ว่ามีการออกกฎหมายต่าง ๆ เข้ามาควบคุมบทบาทหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ค่อนข้างมาก และการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยเคร่งครัดมากกว่าการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เสียอีก ซึ่งกฎหมายเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่เข้ามาจำกัดบทบาทหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ในปัจจุบัน

ข้อจำกัดด้านนโยบายของสื่อสิ่งพิมพ์

นอกจากข้อจำกัดด้านกฎหมายแล้ว นโยบายของสื่อสิ่งพิมพ์เองก็มีผลต่อบทบาทหน้าที่ซึ่งผู้ที่มีส่วนต่อการกำหนดนโยบายของสื่อสิ่งพิมพ์มีอยู่หลายกลุ่ม คือนายทุน ผู้ให้โฆษณา นักการเมือง และผู้อ่าน

1. นายทุน

การทำหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์อื่นใด นายทุนหรือผู้ลงทุนมีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายของสื่อสิ่งพิมพ์นั้น นายทุนเป็นนักธุรกิจที่มีการลงทุนอะไรไปแล้วก็ย่อมต้องการกำไรมาตอบแทน จึงต้องควบคุมและปกป้องกิจการของตน บางครั้งนักหนังสือพิมพ์อาจเขียนรุนแรง จึงเกิดการฟ้องร้องหรือเกิดความไม่พอใจขึ้นแก่หน่วยงาน ล้วนเป็นเหตุทำให้เกิดการขาดทุนได้ ดังนั้นนายทุนต้องมีนโยบายเพื่อธุรกิจของตน การหวังผลกำไรจะมากหรือน้อย ก็ควรจะเปรียบเทียบกับความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย ซึ่งสำหรับสื่อสิ่งพิมพ์ได้มีการแยกนายทุนได้หลายประเภท ดังนี้

1.1 พ่อค้า นักธุรกิจ หรือนักลงทุนธุรกิจอุตสาหกรรมด้านการพิมพ์ นายทุนที่เข้ามาเพื่อรับจ้างพิมพ์สื่อสิ่งพิมพ์ทุกประเภท ในฐานะที่การพิมพ์เป็นอาชีพด้านอุตสาหกรรมหนึ่งที่น่าลงทุนซึ่งนายทุนประเภทนี้มักทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาในการแสวงหากำไรมากจนเกินไป

1.2 นักการเมือง นายทุนที่เป็นนักการเมืองมักจะจัดตั้งสื่อสิ่งพิมพ์ขึ้นมาเพื่อสนองนโยบายส่วนตัวหรือของพรรคโดยเฉพาะ

1.3 นักหนังสือพิมพ์อาชีพ นายทุนที่เป็นผู้ประกอบการอาชีพด้านสื่อสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการยอมรับว่ามีอุดมการณ์ รักอิสระ รักเสรีภาพ รักความเป็นธรรม มีมนุษยธรรม และมักไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อำนาจของความไม่ถูกต้อง จึงทำให้ออกมาเป็นเจ้าของสื่อสิ่งพิมพ์เสียเอง แต่เนื่องจากความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจส่วนบุคคล ขาดความรู้และประสิทธิภาพในการบริหาร ทำให้เกิดการขาดทุนได้

1.4 รัฐบาล สื่อสิ่งพิมพ์บางประเภท เช่น หนังสือพิมพ์อาจลงทุนดำเนินกิจการโดยรัฐบาล ทั้งเป็นการลงทุนถาวรหรือเฉพาะกิจ ดังนั้นนโยบายของสื่อสิ่งพิมพ์นี้ย่อมทำให้บทบาทและหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ถูกจำกัดเป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ของรัฐบาลไป มีการนำเสนอข่าวสารของรัฐบาลด้านดีเพียงอย่างเดียว เป็นต้น

2. ผู้ให้โฆษณา (sponser)

การโฆษณามีบทบาทสำคัญต่อสื่อสิ่งพิมพ์มากทั้งนี้รายได้จากการขายสื่อสิ่งพิมพ์นั้น

มีน้อยมาก ราคาที่ขายกำไรเล่มไม่กี่บาท หรือไม่ได้เลย หากขายไม่หมดหรือขายได้จำนวนน้อยก็
จะทำให้ขาดทุนมาก จึงจำเป็นต้องหันมาพึ่งโฆษณา ด้วยเหตุนี้สื่อสิ่งพิมพ์ทุกประเภทจึงต้องมี
หน่วยงานในการหาโฆษณาเข้าสำนักงาน การหาโฆษณาจะมีการกำหนดราคาแต่ละสื่อสิ่งพิมพ์
แตกต่างกันไป แล้วแต่ชนิดและจำนวนการขายของสื่อสิ่งพิมพ์ และลักษณะของการพิมพ์ว่าพิมพ์สี
หรือขาวดำ ยิ่งในปัจจุบันมีการแข่งขันกันสูงธุรกิจใหญ่ ๆ มีสินค้าหลายชนิดก็มักทุ่มทุนสำหรับ
การโฆษณาสูง เมื่อสื่อสิ่งพิมพ์มีรายได้จากผู้ให้โฆษณาจำนวนมากเท่าไรก็อาจเป็นเหตุให้
ผู้ให้โฆษณานั้นเข้ามามีอิทธิพลต่อข้อจำกัดของนโยบายของสื่อสิ่งพิมพ์ ที่อ่อนลงหรือต้อง
เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่กำหนดไว้ตามแนวคิดของผู้ให้โฆษณานั้นในบางกรณี

3. นักการเมือง

บทบาทของนักการเมืองต่อนโยบายสื่อสิ่งพิมพ์นั้นชัดเจนและมีมาตลอดเวลา เพราะ
นักการเมืองเข้ามามีบทบาทต่อสื่อสิ่งพิมพ์โดยการเข้ามาเป็นเจ้าของและควบคุมนโยบายทุกอย่าง
จึงทำให้นโยบายของสื่อสิ่งพิมพ์ขึ้นอยู่กับนักการเมืองว่าต้องการให้ลงข่าวเช่นใดบ้าง นอกจากนี้
ยังจ้างนักหนังสือพิมพ์บางคนเป็นกระบอกเสียงของตนเองในการนำเสนอข่าวด้านดี หรือคอย
แก้ข่าวให้คลาดเคลื่อนไปจากเดิม รวมทั้งอาจมีการให้โฆษณาแก่หนังสือพิมพ์ ทำให้หนังสือพิมพ์
นั้นเกรงใจนักการเมืองจนไม่กล้าลงข่าวด้านเสียหาย จึงสรุปได้ว่านักการเมืองเป็นปัจจัย
อีกประการหนึ่งในการจำกัดบทบาทและหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์

ข้อจำกัดด้านระบบการผลิตและการเผยแพร่

สื่อสิ่งพิมพ์ส่วนใหญ่เป็นสื่อที่ผู้รับสารทั่วไปสามารถรับข่าวสารด้วยการมองเห็นหรือโดย
การอ่านก็จะสามารถเข้าใจและตีความสารนั้น ๆ ได้ สื่อสิ่งพิมพ์จึงมีความแตกต่างจากสื่อประเภท
อื่นและเป็นปัจจัยจำกัดบทบาทและหน้าที่หลายประการ ดังนี้

1. การดำเนินงานของสื่อสิ่งพิมพ์ การใช้เสรีภาพด้านต่าง ๆ จะถูกกำหนดไว้ในกฎหมาย
การพิมพ์และลิขสิทธิ์ หรือที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสื่อสิ่งพิมพ์แต่ละประเทศจะใช้กฎหมายเหล่านี้เพื่อรองรับ
การดำเนินกิจการต่าง ๆ ของสื่อสิ่งพิมพ์มิให้มีผลกระทบต่อระบบการปกครองและระบบกฎหมาย
ของสังคม

2. ความรวดเร็วในการเสนอเนื้อหา สื่อสิ่งพิมพ์หลายชนิดเป็นสื่อมวลชนที่ต้องแข่งขันกัน
เพื่อให้ข่าวสารข้อมูลไปถึงผู้อ่านให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ เพื่อให้ผู้อ่านสนใจและได้ประโยชน์จาก
ความรวดเร็วของข่าวสารให้มากที่สุด เมื่อพิจารณาในด้านความรวดเร็วในการพาข่าวสารไปถึง
ผู้รับสารสื่อสิ่งพิมพ์มีข้อจำกัดและเสียเปรียบสื่อประเภทไฟฟ้า เพราะสื่อสิ่งพิมพ์ต้องผ่าน
กระบวนการพิมพ์ ทำให้ข่าวสารถึงผู้รับสารยังช้าอยู่ดี

3. ความถี่ในการส่งเนื้อหาข่าวสาร สื่อใดที่สามารถส่งข่าวสารให้ผู้รับได้บ่อยครั้งย่อมแสดงถึงประสิทธิภาพการถ่ายทอดข่าวสาร สื่อสิ่งพิมพ์ไม่อาจส่งข่าวสารได้บ่อย ๆ เนื่องจากต้องผ่านขั้นตอนของกระบวนการพิมพ์ และการออกจำหน่ายเผยแพร่ ความครบถ้วนของเนื้อหา สื่อสิ่งพิมพ์มีความแตกต่างกันในความรวดเร็วในการผลิตทำให้ความครบถ้วนของเนื้อหาแตกต่างกัน อย่างเช่น หนังสือพิมพ์รายวันต้องทำงานแข่งกับเวลาเพื่อคุณภาพของเนื้อหาและการแข่งขันกับฉบับอื่น การผลิตจึงต้องใช้เวลาอันสั้น เนื้อหาจึงมีลักษณะสั้น ใช้คำย่อ คำสั้น เขียนเฉพาะประเด็นสำคัญ ความบกพร่องและการผิดพลาดด้านภาษาจึงถือเป็นเรื่องธรรมดา แตกต่างจากนิตยสารมีเวลามากในการพิมพ์ การเตรียมเนื้อหาและข้อมูลจึงมีมากกว่าทำให้เนื้อหาที่มีความถูกต้องครบถ้วนมากกว่าหนังสือพิมพ์รายวัน เป็นต้น

4. ความลึกของเนื้อหา เนื้อหาข่าวสารที่ถูกต้องสมบูรณ์และมีความละเอียดลึกซึ้งย่อมเป็นที่ดีแก่ผู้อ่านที่ใช้เวลาอ่าน แต่ในทางปฏิบัติสื่อสิ่งพิมพ์ก็ยังมีข้อจำกัด เช่นหนังสือพิมพ์รายวันย่อมไม่สามารถเสนอเนื้อหาได้ลึกซึ้งมากนักด้วยข้อจำกัดเวลา เนื้อที่กระดาษพิมพ์ จำนวนเนื้อหาที่มีหลากหลายประเภท ส่วนนิตยสารมีเวลาจัดทำมากกว่าหนังสือพิมพ์จึงทำให้พิมพ์เนื้อหาเรื่องเดียวกันได้อย่างละเอียดลึกซึ้งมากกว่า สำหรับหนังสือเล่มจัดว่าเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีข้อจำกัดด้านนี้น้อยที่สุด เพราะบางเล่มใช้เวลาทำนานนับเดือนกว่าจะผลิตเสร็จ การนำเสนอเนื้อหาสามารถใส่รายละเอียดเล่มละเพียงเรื่องเดียวได้เลยยิ่งทำให้เนื้อหาที่มีความลึกซึ้งมากขึ้น

5. วิธีการเสนอเนื้อหาข่าวสาร สื่อสิ่งพิมพ์จะเป็นประโยชน์อย่างจริงจังกับกลุ่มผู้รู้หนังสือ สามารถอ่านออกได้ และต้องใช้สายตา ทำให้สื่อสิ่งพิมพ์แต่ละประเภทมีการนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างกัน เช่น หนังสือพิมพ์มีการให้ข่าวสารประจำวันให้รวดเร็วและตื่นเต้น จึงมีการใช้อักษรพาดหัวหลายขนาด และจัดวางอยู่ในตำแหน่งต่าง ๆ สามารถเสนอภาพได้สอดคล้องกับเนื้อหา สำหรับนิตยสารมีการนำเสนอเนื้อหาได้อย่างน่าสนใจทั้งเทคนิคการพิมพ์ภาพ การพิมพ์สี การใช้กระดาษพิมพ์คุณภาพดีกว่าหนังสือพิมพ์ ส่วนหนังสือเล่มจัดเป็นสื่อที่ขาดความมีชีวิตชีวาและไม่ก่อให้เกิดความตื่นเต้นแก่ผู้อ่านมากที่สุด

6. ความเป็นท้องถิ่น การนำเสนอเนื้อหาที่สามารถสร้างความรู้สึกใกล้ชิด สนุกสนม และเป็นกันเองกับผู้รับสาร สื่อสิ่งพิมพ์จะมีบทบาทของความเป็นท้องถิ่นน้อยกว่าวิทยุโทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียง ยกเว้นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นหรือหนังสือพิมพ์ภูมิภาคที่มีการพิมพ์จำหน่ายเฉพาะท้องถิ่นจังหวัด ส่วนนิตยสารและหนังสือเล่มมีความเป็นท้องถิ่นน้อย วารสารของมหาวิทยาลัยในส่วนกลางจะมีความเป็นท้องถิ่นน้อยที่สุด

7. การแพร่หลาย สื่อสิ่งพิมพ์จะมีบทบาทและหน้าที่ต่อสังคมและผู้อ่านได้มากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถในการแพร่หลาย สื่อสิ่งพิมพ์ที่สามารถแพร่หลายได้มากจะโดยวิธีใดก็ตาม แสดงว่า ผู้อ่านมีศักยภาพที่จะสามารถหาอ่านได้มากด้วย หากพิจารณาแล้วหนังสือเล่ม ยกเว้นหนังสือแบบเรียนมีการแพร่หลายน้อย หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ไม่แพร่หลายทั่วประเทศ นิตยสารยิ่งแพร่หลายได้น้อย เนื่องจากทั้งวิธีการจัดจำหน่ายและราคา สำหรับการแพร่หลายของสื่อสิ่งพิมพ์โดยการจัดจำหน่ายแล้ว ยังใช้วิธีการบอกรับเป็นสมาชิกของผู้อ่าน แต่ในสังคมไทยมีน้อย ส่วนใหญ่จะซื้ออ่านตามความชอบและความสนใจเฉพาะเรื่องมากกว่า การบอกรับเป็นสมาชิกจะเกิดขึ้นในหน่วยงาน องค์กรธุรกิจ และห้องสมุดต่าง ๆ

8. เศรษฐกิจของสื่อสิ่งพิมพ์ เหมือนกับธุรกิจอื่น ๆ บทบาทและหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจ สำหรับสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีฐานะเศรษฐกิจมั่นคงย่อมแสดงบทบาทและหน้าที่ตามสังคมมอบหมายได้อย่างเต็มที่ไม่ต้องกังวลถึงความอยู่รอดมากนัก ตรงกันข้ามกับสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีฐานะทางการเงินไม่ดีนัก ก็จะแสดงบทบาทและหน้าที่ไม่เต็มที่ ขาดความรับผิดชอบ บางครั้งอาจดำเนินธุรกิจในลักษณะที่ไม่คำนึงถึงจรรยาบรรณวิชาชีพ

ข้อจำกัดด้านผู้อ่าน

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือ “ผู้อ่าน” ทั้งนี้เพราะผู้อ่านจะอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ในสิ่งที่ตนสนใจและติดตาม คนทำสื่อสิ่งพิมพ์จึงต้องผลิตเนื้อหาโดยคำนึงถึงผู้อ่านเป็นสำคัญเพื่อให้ถูกใจคนอ่าน เมื่อมีผู้อ่านมากเท่าใดก็มีผลกระทบต่อยอดจำหน่ายสื่อสิ่งพิมพ์ เมื่อเป็นเช่นนี้ในการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ใดก็ตามควรมีการกำหนดนโยบายในการเสนอข่าวสารและเรื่องราวให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายของสื่อสิ่งพิมพ์ บางกรณีเสนอข่าวสารที่ไม่เหมาะสม เช่น เรื่องเพศ ภาพโป๊ ทำให้ผู้อ่านไม่ชอบและไม่ซื้อ เป็นผลทำให้ยอดจำหน่ายที่ลดลง แสดงว่าผู้อ่านน้อยลง ดังนั้นควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนโยบายในการนำเสนอข่าวสารใหม่

ผู้อ่านเป็นปัจจัยสำคัญที่จำกัดบทบาทและหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ทุกชนิด ดังต่อไปนี้

1. องค์กรประกอบการรับข่าวสารของผู้อ่าน ประกอบด้วย บุคลิกภาพ ปัจจัยของการสื่อสาร และลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้อ่าน ที่ล้วนเป็นข้อจำกัดบทบาทและหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์แต่ละประเภท

2. การเข้าถึงผู้อ่าน ความสามารถในการเข้าถึงผู้อ่านที่เป็นข้อจำกัดบทบาทและหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ ความรวดเร็วในการเข้าใจเนื้อหา การเลือกและเป็นเจ้าของสื่อของผู้อ่าน ความสะดวกของผู้อ่านในการเปิดรับเนื้อหา โอกาสในการเลือกเนื้อหา เศรษฐกิจของผู้อ่าน การใช้เวลาและการพักผ่อน และจำนวนผู้อ่าน

ดังนั้นทั้งนายทุน ผู้ให้โฆษณา ระบบการผลิตและการเผยแพร่ และผู้อ่าน ต่างมีส่วนทำให้ การกำหนดนโยบายของสื่อสิ่งพิมพ์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และเป็นข้อจำกัดบทบาทและหน้าที่ ของสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหลายด้วย

สรุป

สื่อสิ่งพิมพ์นั้นมีบทบาทต่อสังคมมนุษย์ในการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจน การศึกษาของประชาชนในแต่ละสังคม โดยประการแรกสื่อสิ่งพิมพ์มีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนา การเมืองทั้งในด้านการเป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างรัฐบาลและประชาชน การตรวจตราการปฏิบัติงานหน้าที่ของรัฐบาล และการให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน

ประการที่สองสื่อสิ่งพิมพ์มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจในด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร ทางเศรษฐกิจทั้งในด้านการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน และการแจกจ่าย

และสื่อสิ่งพิมพ์มีบทบาทในการพัฒนาสังคมในแง่ของการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิต รวมทั้งยกระดับความคิดเห็นและรสนิยม ของประชาชนในสังคม

ประการสุดท้ายสื่อสิ่งพิมพ์มีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา การศึกษานั้นมิใช่มีเพียงใน โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาใด ๆ เท่านั้น เพราะคนเราต้องแสวงหาความรู้ตลอดเวลาเพื่อการ มีชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อประโยชน์ในการทำงาน เพื่อการพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน เพราะโลกของวิทยาการสาขาต่าง ๆ ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วไม่มีที่สิ้นสุด การแสวงหาความรู้ จึงจำเป็น และมนุษย์สามารถแสวงหาความรู้ได้จากสื่อสิ่งพิมพ์

สำหรับหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์นั้นโดยเบื้องต้นแล้ว สื่อสิ่งพิมพ์มีหน้าที่คือ การให้ข่าวสาร การให้ความรู้ และความบันเทิง นอกจากนี้สื่อสิ่งพิมพ์ยังทำหน้าที่ในการเป็นองค์การที่ควบคุมทาง สังคม สืบสวนและจูงใจ และแสวงหากำไรทางธุรกิจ

ในการแสดงบทบาทและหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ใด ๆ ก็ตามพบว่ามีข้อจำกัดอยู่ 4 ประการด้วยกัน คือ ด้านกฎหมาย ด้านนโยบายของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีบรรดากลุ่มนายทุน ผู้ให้โฆษณา และ นักการเมือง เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ด้านระบบการผลิตและเผยแพร่ และด้านผู้อ่าน เป็นปัจจัย สำคัญในการจำกัดบทบาทและหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีต่อสังคมอยู่ตลอดเวลา

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 4

1. จงสรุปความหมายของบทบาทหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์
2. จงอธิบายบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีต่อการพัฒนาการเมืองพอสังเขป และสรุปบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยมีลักษณะเป็นเช่นใด
3. จงยกตัวอย่างบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีต่อการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาจากสื่อสิ่งพิมพ์ ตัวอย่างบทบาทละ 5 ชนิด
4. สื่อสิ่งพิมพ์มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง
5. ในปัจจุบันสื่อสิ่งพิมพ์มีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมในลักษณะใดบ้าง
6. คำกล่าวที่ว่า “สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลักในการพัฒนาการศึกษา” ท่านเข้าใจว่าอย่างไร
7. หน้าที่เบื้องต้นของสื่อสิ่งพิมพ์ประกอบด้วยอะไรบ้าง พร้อมยกตัวอย่างแต่ละลักษณะมาให้เห็นชัดเจนว่ามีกรทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม
8. จงอธิบายวิธีของสื่อสิ่งพิมพ์ที่ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะองค์การที่ควบคุมทางสังคม
9. ในการแสวงหากำไรของสื่อสิ่งพิมพ์สามารถกระทำได้ที่วิธี อะไรบ้าง
10. จงอธิบายข้อจำกัดบทบาทและหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง

เอกสารอ้างอิง

- คมสัน อุดมเสวี. (2542). **เทคโนโลยีการศึกษา**. สกลนคร: โปรแกรมวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- จันทนา ทองประยูร. (2537). **การออกแบบและจัดหน้าสิ่งพิมพ์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชวรัตน์ เชิดชัย. (2521). **การสื่อข่าว**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- _____. (2520). **การบรรณาธิการหนังสือพิมพ์และนิตยสาร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาญชัย สัตย์พิง. (2544). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์**. เพชรบูรณ์: โปรแกรมวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย. สำนักหอสมุด. (2546, กรกฎาคม 29). **ฐานข้อมูลบรรณานุกรมราชกิจจานุเบกษา สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**. [Online], Available HTTP://library2.tu.ac.th
- ธีระศักดิ์ ละม่อม. (2542). **สื่อมวลชนเพื่อการศึกษา**. สกลนคร: โปรแกรมวิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- นภดล ธีวเจริญ. (2524). **กฎหมายกับเสรีภาพหนังสือพิมพ์**. ปรินซ์นิพนธ์นิติศาสตร์บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทา วิฑูรย์ศักดิ์. (2537). **หนังสือและการพิมพ์** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ดี.ดี.สโตร์.
- ประชัน วัลลิโก. (2537). **การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พีรพล ปานเกลียว. (บก.). (2546, กรกฎาคม 1-15). **โฆษณา**. หน้า 8.
- พีระ จิระโสภณ. (2539). **ประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์ ใน เอกสารการสอนชุดวิชา ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ หน่วยที่ 1-7** (หน้า 17-180). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พิศิษฐ์ ชาวลาวัณย์. (2525). **แนวทางแก้ปัญหาหนังสือพิมพ์**. ใน **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการทำหนังสือพิมพ์** (หน้า 318-343). กรุงเทพฯ: เรือนอักษร.
- มาลี บุญศิริพันธ์. (2539). **การจัดทำหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร**. ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ หน่วยที่ 8-15** (หน้า 624). นนทบุรี:

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ยงยุทธ ขจรวิทย์. (2546, มิถุนายน 1-15). **มารู้เรื่องเห็ด. ลพบุรีนิวส์**, หน้า 7.
- ราชบัณฑิตยสถาน และศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.
(2546, กรกฎาคม 29). พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน. [Online],
Available HTTP: <http://rirs3.royin.go.th/ridictionary/lookup.html>
- รุจิระ บุนนาค. (2541, กันยายน 8). พระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับใหม่. **เดลินิวส์**, หน้า 10.
- วิชัย พยัคฆไส. (2542). อุตสาหกรรมกรรมการพิมพ์. ใน **เอกสารประกอบการฝึกอบรมเรื่อง การจัดเตรียมและวางแผนเพื่อการผลิตสิ่งพิมพ์** (หน้า 17-18). กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วัลลภ สวัสดิวัลลภ. (2535). **หนังสือและการพิมพ์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา
- ส.เมืองสิงห์. (2546, กรกฎาคม 16). สังคมรอบเมือง. **เสียงราษฎร์**, หน้า 4.
- สมควร กวียะ. (2533). บทบาทหน้าที่ของการสื่อสาร. ใน **เอกสาร เอกสารการสอนชุดวิชา หลักและทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 1-8** (หน้า 163-236). (พิมพ์ครั้งที่ 6). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สวัสดิ์ ธรรมมิกะ. (บก.). (2546, กรกฎาคม 16). **อยากมีอายุยืนอย่าสูบบุหรี่. เสียงราษฎร์**, หน้า 7.
- สุภาพันท์ บุญสะอาด. (2517). **ประวัติหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- สุรสิทธิ์ วิฑารัฐ. (2542). **การผลิตสิ่งพิมพ์**. กรุงเทพฯ: โปรแกรมวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- สุรัตน์ นุ่มนนท์. (2539). ความหมายและความสำคัญของสิ่งพิมพ์. ใน **เอกสารการสอน ชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์** (หน้า 6). (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เสถียร วิชัยลักษณ์, และสีบวงศ์ วิชัยลักษณ์. (2532). **พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์นิติเวช.
- อนันต์ธนา อังกินันท์, และเกื้อกูล คุปรัตน์. (2535). **สื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ เพื่อการศึกษา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุณพินอักษรกิจ.